

SAKSBEHANDLER
Marit Vestvik
Cathrine Rolland Skrepperstuen
Andreas Skogholt Skjetne
Inger Johanne Rystad

INNVÅLGSTELEFON

TELEFAKS
+47 22 94 04 04
postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

DERES DATO

VÅR DATO
15.09.2014

VÅR REF.
14/00517-42

DERES REF.

ARK. Forvaltningsarkivet
351.0

Adresseliste

Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer - Kapittel 12 - Fredete eiendommer i Toll- og avgiftsetatens landsverneplan - Vedtak om fredning ved forskrift med hjemmel i kulturminneloven § 22a

Riksantikvaren viser til forslag om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer kapittel 12, fredete eiendommer i Finansdepartementet, Toll- og avgiftsetatens landsverneplan i høringsbrev av 3. mars 2014.

Vi oversender med dette forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer kapittel 12, fredete eiendommer i Toll- og avgiftsetatens landsverneplan fastsatt av Riksantikvaren 15. september 2014.

Fredningen skjer med hjemmel i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kulturminneloven) § 22 a, jf. lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) 10. februar 1967 kap. VII og forskrift 9. februar 1979 nr. 8785 om faglig ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven § 12 nr. 1.

1. Bakgrunn for fredningssaken

I kongelig resolusjon 1. september 2006 "Om overordna føresegner om forvaltning av statlege kulturhistoriske eigedommar" er fagdepartementene pålagt å utarbeide landsverneplaner for kulturhistoriske eiendommer i sine sektorer. Med grunnlag i landsverneplanene skal departementene/ sektorene i samråd med Riksantikvaren, finne fram til å velge ut for fredning (verneklasse 1) eller annet vern (verneklasse 2) et representativt utvalg av statens eiendommer og bygninger.

Fredningssaken har bakgrunn i landsverneplanen for Toll- og avgiftsdirektoratet. Planen ble utarbeidet av NIKU på oppdrag fra Toll- og avgiftsetaten og i samråd med Riksantikvaren i perioden 2006-2013. Formålet med arbeidet var å finne fram til og velge ut for vern et utvalg av Toll- og avgiftsetatens byggverk og anlegg. Arbeidet resulterte i *Landsverneplanen for Tollvesenets kulturhistoriske bygninger* 4. mars 2013.

Landsverneplanen omfatter tidligere tollstasjoner langs riksgrensen med tyngdepunkt langs kysten fra svenskegrensen til Lindesnes fra perioden slutten av 1700-tallet til midten av 1900. Tollstasjonenes beliggenhet langs kysten av Østlandet og Sørlandet og på grensen til Sverige er naturlig. De fleste varer som historisk har vært innført til Norge har kommet sjøveien eller over land fra Sverige. Anleggene har svært store kulturhistoriske og arkitektoniske verdier.

Tollvesenet har hatt stor betydning for Norges økonomi gjennom innkreving av toll og avgifter og har dermed vært en viktig etat i oppbyggingen av nasjonen. Den sentrale rollen gjenspeiler seg i arkitekturen til først og fremst tollbodene i de store byene, men også i staslige tollstasjonsbygg langs kysten.

Anleggene som omfattes av *Landsverneplanen for Tollvesenets kulturhistoriske bygninger* er tollstasjoner som fremdeles er i Toll- og avgiftsetatens eie og som i dag brukes til enkelte tolloppdrag og som feriehem etter at driften av tollstasjonene ble lagt ned på midten av 1900-tallet.

Elleve tollboder i byene har allerede blitt fredet i *Forskrift om fredning av Statens kulturhistoriske eiendommer kapittel 6. Fredete eiendommer i Entra Eiendoms landsverneplan* av 25. juni 2013.

Forslag til forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer kapittel 12 som er tilknyttet denne verneplanen, ble sendt på høring 3. mars 2014. Høringsfristen var 11. april 2014. **Resultatene etter høringen blir presentert i kapittel 6. i dette brevet.**

1.1. Verneklasse 2

Byggverk og anlegg tatt med i landsverneplanen i verneklasse 2 skal i henhold til kongelig resolusjon "*Om overordna føresegner om forvaltning av statlege kulturhistoriske eigedommar*" være underlagt et selvpålagt statlig internt vern og skal forvaltes slik at de kulturhistoriske verdiene ivaretas. Det anbefales at byggverk og anlegg i verneklasse 2 reguleres til hensynssone etter plan- og bygningsloven. Riksantikvaren vil i dialog med Toll- og avgiftsetaten få bekreftet det endelige omfanget av verneklasse 2 i etterkant av fredningsvedtaket. Verneklasse 2 behandles ikke i fredningsvedtaket (forskriften) og behandles heller ikke videre i dette brevet.

Riksantikvaren legger fortløpende alle fredete objekter inn i kulturminnedatabasen Askeladden, og Askeladden ID er påført vedleggene til forskriften. Når det gjelder objekter i verneklasse 2, vil dette ta noe lenger tid, men det er besluttet at også disse skal inn i Askeladden. For nærmere beskrivelse og foto for verneklasse 1 og 2 vises til landsverneplanen som er å finne på:

http://www.riksantikvaren.no/Norsk/Prosjekter/Landsverneplaner/Landsverneplaner_og_fredningsvedtak/

2. SKE-forskriften

Fredningen av statlige eiendommer skjer ved én felles forskrift: *Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer* (SKE-forskriften).

SKE-forskriften kapittel 1 inneholder generelle bestemmelser som gjelder for de eiendommer som nå fredes i kapittel 12.

Forskrift nr. 1088 om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer kapittel 1 – generelle bestemmelser ble vedtatt av Riksantikvaren 9. november 2011.

Vedlagt i dette brev er:

- kapittel 1 generelle bestemmelser
- kapittel 12 fredete eiendommer i Toll- og avgiftsetatens landsverneplan

Kapittel 12 består av to paragrafer. § 12-1 viser fredningens omfang. Til § 12-1 hører 12 vedlegg hvor omfanget og formålet med fredningen detaljeres. § 12-2 omhandler frist for utarbeidelse av forvaltningsplaner.

Forskriften er elektronisk tilgjengelig på Lovdata og på Riksantikvarens hjemmesider.

3. Fredningens omfang

Fredningen omfatter ett eller flere byggverk på 12 eiendommer. Oversikt over eiendommene som omfattes av fredningen finnes i SKE-forskriften § 12-1. For ytterligere redegjørelse for fredningens omfang, formål og begrunnelse vises det til vedlegg 1-12 knyttet til SKE-forskriften § 12-1.

4. Eierskap og samtykke til fredning fra grunneiere

Alle bygningene i verneplanen var i Toll- og avgiftsetatens eie da landsverneplanarbeidet startet opp i 2006, og de er det fremdeles. Enkelte av bygningene står likevel på eiendommer med privat grunneier. Eierskapet er regulert gjennom gamle festekontrakter som ble inngått da Tollvesenet i sin tid ervervet/ bygget bygningene. Fredning ved forskrift etter kulturminneloven § 22a gjelder eiendom som er i statlig eie. Dersom et statlig byggverk står på kommunal eller privat grunn, kan fredning etter den forenklede fredningsprosessen som kml § 22a gir anvisning om benyttes av Riksantikvaren om det innhentes samtykke fra ikke-statlige grunneier.

Riksantikvaren har kontaktet grunneierne av de 4 eiendommer dette gjelder og bedt om at grunneiere gir skriftlig aksept dersom de samtykker i at aktuelle bygninger fredes gjennom forskrift. Det er gitt skriftlig aksept fra alle grunneierne på henholdsvis: Larkollen, Årøysund og Møvik. På en av eiendommene, Gravningsund tidligere tollstasjon, ligger kun sjøboden på privat grunn. Skriftlig aksept fra grunneier er også innhentet her.

For Svinør tidligere tollstasjon har Riksantikvaren ikke lyktes med å innhente aksept fra alle eierne. Svinør tidligere tollstasjon vil derfor ikke være omfattet av Forskriftens kapittel 12. **Riksantikvaren vil informere om at vi vurderer å starte opp ordinær fredningssak etter kml § 15 og § 19, som omfatter bygninger og utomhusområdet på Svinør. Varsel om oppstart av fredning vil i så fall bli sendt ut på et senere tidspunkt.**

Larkollen tidligere tollstasjon: Grunneier aksepterer i brev 12. mai 2014 at hovedbygning, anneks, brygge, sjøbod og et utomhusområde på gnr/bnr 34/405 i Rygge kommune fredes ved forskrift.

Årøysund tidligere tollstasjon: Grunneiere aksepterer i brev 9. mai, 1. april, og 14. august at hovedbygning og et utomhusområde på gnr/bnr 42/5 og 12, og i brev 7. april 2014, at vaktstue på gnr/bnr 42/85 i Nøtterøy kommune, fredes ved forskrift.

Møvik tidligere tollstasjon: Grunneier aksepterer i brev 11. april 2014 at hovedbygning, bryggerhus, sjøbod, stabbur, uthus, brygge, molo og et utomhusområde på gnr/bnr 7/585 i Kristiansand kommune fredes ved forskrift.

Gravningsund tidligere tollstasjon, Hvaler kommune: Den tidligere tollstasjonen ligger på statlig grunn, mens sjøboden ligger på gnr/bnr 29/14, som er privat grunn. Grunneier aksepterer i brev 23. april 2014 at sjøboden på gnr/bnr 29/14 i Hvaler kommune fredes ved forskrift. Grunneier for tomten hvor sjøboden står stiller betingelser om at ikke tomtens øvrige utnyttelse begrenses. Riksantikvaren understreker at det kun er sjøboden som fredes, og fredningen vil ikke legge begrensninger på grunneiers eventuelle planer for utnyttelse av egen tomt eller annen bebyggelse på egen tomt. Riksantikvaren påpeker at det ikke medfører noen eiendomsoverdragelse av tomten sjøboden ligger på, tomten eies fremdeles av nåværende eier.

Grunneier har videre noen forutsetninger for å gi aksept til fredningen av sjøboden. Riksantikvaren tar forutsetningene til etterretning. Riksantikvaren understreker at fredningen av sjøboden ikke vil være til hinder for rehabilitering og utvikling av egen eiendom. Videre ber vi grunneier ta kontakt med Toll- og avgiftsetaten, som eier sjøboden, for avklaringer vedrørende sikkerhetstiltak ved bruk av sjøboden.

5. Prosess og tidligere saksgang

Toll- og avgiftsetaten har i samarbeid med Riksantikvaren utarbeidet en landsverneplan for eiendommer innen Toll- og avgiftsetaten i perioden 2006-2013. Norsk Institutt for Kulturminneforskning gjennomførte de kulturminnefaglige vurderingene og befaringer som har munnet ut i landsverneplanens endelige utvalg for anlegg og omfang. Landsverneplanen for Tollvesenets kulturhistoriske bygninger ble overlevert Riksantikvaren 4. mars 2013. I etterkant er det holdt møter mellom Toll- og avgiftsetaten, NIKU og Riksantikvaren. Det er også gjennomført befaringer av Toll- og avgiftsetaten og Riksantikvaren på 7 anlegg for å gjøre ytterligere vernevurderinger og presisere endelig omfang.

Riksantikvaren sendte forslag til forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer kapittel 12 på høring 3. mars 2014 med høringsfrist satt til 11. april 2014. Kristiansand kommune ba om forlenget høringsfrist og fikk utsatt frist til 5. mai 2014. Finansdepartementet ba om utsatt høringsfrist og fikk utsatt frist til 30. april 2014.

Riksantikvaren har mottatt 12 høringsuttalelser til fredningsforslaget

Med bakgrunn i høringsuttalelsene har det blitt holdt ett møte med Toll- og avgiftsetaten 13. mai 2014 hvor høringsuttalelsene ble gjennomgått. I tillegg til dette har det underveis vært løpende dialog mellom Riksantikvaren og Toll- og avgiftsetaten hvor problemstillinger har blitt avklart.

Riksantikvaren vil berømme Toll- og avgiftsetaten for det engasjementet og innsats etaten har lagt ned i arbeidet med landsverneplanen gjennom møtevirksomhet og befaringer. Toll- og avgiftsetaten har stor kunnskap om egen sektorhistorie og egne anlegg, og et tydelig eierskap til dette. Arbeidet har resultert i at de viktige kulturminnene i statlig eie nå får formalisert vernestatus. Videre har dette bidratt til at arbeidet med landsverneplanen har hatt en god fremdrift og at resultatet har blitt grundig dokumentert og nå fremstår som ett godt og omforent utvalg av fredningsobjekter.

5.1 Endringer etter høringen

Riksantikvaren har endret navnet på «Årøysund tidligere tollstasjon» til «Årøysund tidligere tollstasjon».

Fredning ved forskrift etter kulturminneloven § 22a gjelder eiendom som er i statlig eie. Dersom et statlig byggverk står på kommunal eller privat grunn, kan fredning etter den forenklete fredningsprosessen som kml § 22a gir anvisning om benyttes av Riksantikvaren om det innhentes samtykke fra ikke-statlige grunneier (se kapittel 4.) For Svinør tidligere tollstasjon har ikke alle grunneiere akseptert den forenklete fredningsprosessen. Riksantikvaren har derfor tatt Svinør tidligere tollstasjon ut av forskriften og vil vurdere å starte ordinær fredningssak på Svinør tidligere tollstasjon senere (se kapittel 4).

6. Høringsuttalelser

Totalt har det kommet inn 12 høringsvar. De fleste berørte aktører stiller seg positive til at eiendommene blir fredet; både grunneiere, interesseorganisasjoner, kommuner og fylkeskommuner. Flere stiller seg bak fredningene og er meget positive til at fredningene

utvides til å omfatte hele anlegg og utomhusområder der hvor hovedbygningen eller deler av anlegget har vært vedtaksfredet eller administrativt fredet.

Flere har på generelt grunnlag tatt opp spørsmål knyttet til bruk og utvikling av eiendommer etter at de blir fredet.

Riksantikvarens generelle kommentarer:

Riksantikvaren ønsker at fredete objekter blir brukt. Dette mener vi er en viktig forutsetning for vern. Vi vurderer at det er tatt tilstrekkelig hensyn til bruk og utvikling av fredete byggverk og anlegg i de generelle bestemmelsene i SKE-forskriften kapittel 1. Riksantikvaren har ikke myndighet til å bestemme hva slags type bruk bygningene og anleggene skal ha. Endringer på de fredete objektene som følge av bruk og utvikling må behandles konkret i hvert enkelt tilfelle. For tiltak ut over ordinært vedlikehold må også kulturminnemyndigheten kontaktes.

Både Toll- og avgiftsetaten og Finansdepartementet er positive til fredningene og vil ivareta sine kulturhistoriske eiendommer. De vil følge opp fredningene med å lage forvaltningsplaner. Dette er svært gledelig. Riksantikvaren er også glad for å registrere at anleggene som nå fredes i lang tid har blitt ansett som, og behandlet som, bygninger med store kulturhistoriske og arkitektoniske verdier. Flere av anleggene har også vært administrativt fredet siden 1934.

6.1. Generelle merknader til høringsforslaget

Aust Agder fylkeskommune tar fredningsforslaget til etterretning.

Vest Agder fylkeskommune er positive til fredningsforslaget for Tollstasjonene. De to uthavnene Ny-Hellesund og Svinør ligger innenfor fylkeskommunens strategi for kulturminnefeltet, «Kulturarv 2020», hvor vern av uthavnene er et viktig satsningsområde.

Sør-Trøndelag fylkeskommune skriver at de er positive til at arbeidet med sektorvise landsverneplaner følges opp og gjennomføres fortløpende.

Toll- og avgiftsetaten skriver i sitt høringssvar (oversendt via Finansdepartementet) at omfanget av fredningen i forslag til forskrift kap. 12 § 6-1 og frist for utarbeidelse av forvaltningsplan § 6-2 er i samsvar med hva Riksantikvaren og Toll- og avgiftsetaten er blitt enige om. De påpeker imidlertid at det er noen detaljer i ordlyden i vedleggene til § 12-1 som de har kommentarer til, og at disse vil avklares bilateralt med Riksantikvaren.

Riksantikvarens kommentar: Toll- og avgiftsetaten har oversendt Riksantikvaren sine merknader i skriftlig form og avklaringer og merknadene er blitt innarbeidet i forskriftens vedlegg (se de enkelte vedlegg til § 12-1).

Toll- og avgiftsetaten skriver videre at de største endringene fra landsverneplanen til fredningsforslaget (høringsbrevets kap. 3.1.1), er oppjustering av verneklasse fra verneklasse 2 til 1 for Vauldalen tidligere tollstasjon og Herføl tidligere tollstasjon. De påpeker at dette er eiendommer som er i god forfatning og at fredning av disse ikke vil medføre noen større administrative eller kostnadmessige konsekvenser.

Finansdepartementet ber om at navn på forskriften endres til «Toll- og avgiftsetatens landsverneplan». De opplyser om at benevnelsen Tollvesenet ikke lenger er dekkende ord for direktoratet/etaten. Riksantikvarens kommentar: Riksantikvaren tar innspillet til følge og endrer benevnelsen til Toll- og avgiftsetaten.

6.2. Merknader til de enkelte eiendommene

Svinør tidligere tollstasjon, Lindesnes kommune

Vest Agder fylkeskommune påpeker også at det i høringsutkastet til Svinør tidligere tollstasjon i Lindesnes kommune benyttes navnet Svinøy, og at riktig navn på eiendommen er Svinør. Riksantikvaren tar dette til etterretning.

Toll- og avgiftsetaten skriver i sitt høringssvar oversendt via Finansdepartementet at de er enig i Riksantikvarens vurdering om å frede denne eiendommen. Videre påpeker de at beskrivelse av utomhusanleggets verneklasse ikke er tatt med i Riksantikvarens omtale av endringer i høringsbrev i 3.1.1. Riksantikvaren ser at endringene relatert til Svinør ikke ble kommenterte spesielt i høringsbrevet (kap 3.1.1) og beklager dette. Omfanget var oppdatert i vedlegget til Svinør og omfanget er dermed korrekt gjengitt i høringen.

Riksantikvaren vil informere om at Svinør ikke vil bli omfattet av SKE forskriftens kapittel 12 (se kapittel 4 Eierskap og samtykke til fredning fra grunneiere og kapittel 5.1 Endringer etter høringen).

Gravningsund tidligere tollstasjon, Hvaler kommune (vedlegg 1)

Toll- og avgiftsetaten skriver i sitt høringssvar, oversendt via Finansdepartementet, at de er enig i vurderingen om å unnta interiøret på uthusbygningen fra fredningen. Videre påpeker de at utomhusanleggets verneklasse ikke er tatt med i Riksantikvarens omtale av endringer i høringsbrev i kap. 3.1.1. Videre skriver Toll- og avgiftsetaten at de er enig i omfanget av utomhusområdet som er foreslått i høringen da dette er en naturlig og helhetlig del av eiendommen og tilrår dermed endringene.

Riksantikvarens kommentar: Riksantikvaren ser at endringene relatert til Gravningsund ikke ble kommenterte spesielt i høringsbrevet (kap 3.1.1) og beklager dette. Det korrekte omfanget kom frem av vedlegget om Gravningsund tidligere tollstasjon, men vi ser at det også burde vært presisert i høringsbrevet.

Herføl tidligere tollstasjon, Hvaler kommune (vedlegg nr. 2)

Toll- og avgiftsetaten skriver i sitt høringssvar oversendt via Finansdepartementet at de er enig i at hovedbygningen og sjøboden plasseres i verneklasse 1.

Larkollen tidligere tollstasjon, Rygge kommune (vedlegg nr. 4)

Rygge kommune tar forslaget om fredning av Larkollen tidligere tollstasjon til orientering, og opplyser om at søndre del av utomhusområdet som foreslås fredet er et gruslagt område som benyttes som parkeringsplass. De mener at det er lite hensiktsmessig å ta dette med i fredningsomfanget. Tomten er festetomt.

Grunneier skriver i sitt høringssvar at omfanget virker større en hva som synes fornuftig og hensiktsmessig formålet tatt i betraktning. Det henvises til at omfanget også omfatter et gruslagt område som brukes blant annet som parkeringsplass.

Riksantikvarens kommentar: Riksantikvaren er enig i vurderingen om omfanget av utomhusfredningen. Innspillene er tatt til følge og det aktuelle området som i dag benyttes som parkeringsplass er tatt ut av fredningsomfanget (se vedlegget til Larkollen).

Rygge kommune opplyser også om at det er planer for en gang- og sykkelvei, eller fortau langs Larkollveien, og at etablering av en slik løsning vil kunne berøre steingjerdet eller utomhusområdet som omfattes av fredningen.

Riksantikvarens kommentar: Riksantikvaren har tatt innvendingene til følge og tatt steingjerdet ut av fredningsomfanget. Dette er meddelt kommunen i e-post av 23. juni 2014. Steingjerdet er ikke spesifikt knyttet til den tidligere tollstasjonen, men strekker seg lengre langs Larkollveien. Riksantikvaren vil påpeke at et fremtidig tiltak i området med hensikt å anlegge gang- og sykkelvei vil antakelig komme i kontakt med det fredete området og Riksantikvaren viser til at tiltak må høres med kulturminnemyndigheten. Vi anbefaler tiltakshaver å ta kontakt så tidlig som mulig i prosessen (se kapittel 8).

Toll- og avgiftsetaten skriver i sitt høringssvar oversendt via Finansdepartementet at de er enig i Riksantikvarens vurdering om å plassere båtskuret i verneklasse 2 i stedet for i verneklasse 1 slik det var foreslått i Landsverneplanen for Toll- og avgiftsetatens kulturhistoriske eiendommer.

Årøysund tidligere tollstasjon, Nøtterøy kommune (vedlegg nr. 5)

Toll- og avgiftsetaten er enig i å oppjustere utomhusanlegget til fredning. De påpeker også at deler av eiendommen ikke er synliggjort på kartet.

Riksantikvarens kommentar: Dette tas til følge og vedleggene har nye oppdaterte kart.

Vestfold fylkeskommune støtter forslaget om fredning av den tidligere tollstasjonen, og anbefaler i sitt høringssvar Nøtterøy kommune til å vurdere å regulere et større område til bevaring. Fylkeskommunen skriver videre at de ser på det som spesielt positivt av fredningsomfanget omfatter hageanlegget.

Riksantikvarens kommentar: Riksantikvaren tar dette i etterretning.

Grunneier på Gnr 42, bnr 85 har stilt spørsmål om hvilke konsekvenser fredningen av vakthytta på grunneiers tomt vil få.

Riksantikvarens kommentar: Riksantikvaren understreker at fredningen kun knytter seg til vakthytta og fotavtrykket vakthytta står på, det vil si at det ikke er noen andre deler av tomten som berøres. Fredningen skal ikke være til hinder for grunneiers eventuelle framtidige utnyttelse av tomten, da det er vakthytta i seg selv, og plasseringen med utsyn over leden som har vært viktig for tollernes virksomhet og ikke eiendommen for øvrig.

Sandø Sund tollstasjon, Tjøme kommune (vedlegg nr. 6)

Vestfold fylkeskommune mener det er svært positivt at utomhusområdet er inkludert i fredningen og det helhetlige anlegget blir bevart.

Borøy tidligere tollstasjon, Tvedestrand kommune (vedlegg nr. 7)

Fortidsminneforeningen avdeling Aust Agder mener at fredning av den tidligere tollstasjonen er et godt tiltak, de støtter og anbefaler fredningen.

Hesnes tidligere tollstasjon, Grimstad kommune (vedlegg nr. 8)

Fortidsminneforeningen avdeling Aust Agder mener at fredning av den tidligere tollstasjonen er et godt tiltak, de støtter og anbefaler fredningen.

Toll- og avgiftsetaten skriver i sitt høringssvar, oversendt via Finansdepartementet, at de er enig i forslag om å plassere hagen i verneklasse 1 og mener at hagen vil være et viktig element for å vise helheten av den gamle tollstasjonen.

Brekkestø tidligere tollstasjon, Lillesand kommune (vedlegg nr. 9)

Fortidsminneforeningen avdeling Aust Agder mener at fredning av den tidligere tollstasjonen er et godt tiltak, de støtter og anbefaler fredningen.

Lillesand kommune påpeker at både Brekkestø tidligere tollstasjon, utomhusanlegg og vaktstue allerede er regulert til bevaring gjennom plan- og bygningsloven og kommunen er positiv til at vernet nå forsterkes ytterligere. Kommunen er også positiv til fredningen av bryggen og utomhusområdet. Kommunen mener at særlig sammenhengen mellom tollstasjonen og vaktbua blir sterkere med en fredning. Kommunen informerer også om at velforeningen i Brekkestø ønsker å legge til rette for bruk av bryggen til båtplasser, men kommunen tar ikke stilling til dette i sin høringsuttalelse. Lillesand kommune kommenterer at høringsforslaget ikke sier noe om hvordan en fredning vil påvirke bruken av vakthytta.

Riksantikvarens kommentar: Riksantikvaren presiserer at fredningen ikke vil være til hinder for framtidig bruk av vakthytta.

Lillesand kommune informerer om at velforeningen i Brekkestø ønsker uthuset (låven) gjenoppført på den gjenstående grunnmuren. Velforeningen viser til at låven ble revet til tross for at den var fredet. Kommunen tar i sitt hørings svar ikke stilling til dette.

Brekkestø Vel ønsker å bruke deler av friarealet på gnr 6, bnr 26 og steinbrygga til båtplasser for velets medlemmer. Brekkestø vel ønsker å gjenskape utseende til uthavnen ved å bygge en ny bygning/ velforeningshus på grunnmuren etter den gamle låven. Brekkestø Vel påpeker videre at det er viktig å gi uthavnen bruksverdi.

Riksantikvarens kommentar: Riksantikvaren ser problemstillingen knyttet til at det har blitt revet en låve som var fredet, og beklager at dette ble gjort. Rivningen skjedde på begynnelsen av 1960-tallet på grunn av forfall, og dessverre finnes det ikke skriftlig dokumentasjon i Riksantikvarens arkiv. En eventuell søknad om dispensasjon kan være blitt gitt muntlig og på en slik måte at vi i dag ikke har oversikt over hva som skjedde. Riksantikvaren betrakter i dag låven som tapt som et fredet kulturminne. Riksantikvaren tar ikke her stilling til spørsmål om oppføring av en ny bygning. Dette må behandles særskilt og Toll- og avgiftsetaten som grunneier må søke Riksantikvaren om dispensasjon. Fredningen som gjøres nå gjelder eiendommen slik den er i dag, det er dagens situasjon med tomt og grunnmur som inngår i omfanget. Riksantikvaren tar ikke stilling til eventuelle båtplasser, men henviser til at de nevnte områdene er Toll- og avgiftsetatens eiendom og at utnyttelse av disse områdene må avklares med etaten. Skulle eier ønske å anlegge båtplasser må det søkes Riksantikvaren om dispensasjon siden bryggen og utomhusområdet er fredet. Riksantikvaren anbefaler Brekkestø vel å kontakte Toll- og avgiftsetaten med sine framtidige spørsmål.

Fortidsminneforeningen avdeling Aust-Agder mener at fredning av den tidligere tollstasjonen er et godt tiltak, de støtter og anbefaler fredning.

Toll- og avgiftsetaten er enig i at utomhusområdet innlemmes i fredningsomfanget.

Møvik tidligere tollstasjon, Kristiansand kommune (vedlegg nr. 10)

Kristiansand kommune har behandlet saken vedrørende fredning av Møvik tidligere tollstasjon og de stiller seg bak forslaget om fredning. Kommunen viser til at området tollstasjonen ligger på er regulert til spesialområde bevaring. Kommunen påpeker videre at kommunen er i dialog med Toll- og avgiftsetaten om bruk av en del av området på tomte til friareal. Riksantikvarens kommentar: Arealet kommunen omtaler er ikke omfattet av fredningsomfanget. Fredningen vil

ikke være til hinder for en slik bruk og vi overlater til Toll og avgiftsetaten og Kristiansand kommune å bli enige om dette.

Grunneier gir aksept for fredning og videresender notat fra lokalhistoriker Normann Liene som gir nyttig og utfyllende informasjon om fredningsobjektet og området.

Ny-Hellesund tidligere tollstasjon, Søgne kommune (vedlegg nr. 11)

Vest-Agder fylkeskommune er positiv til fredningene i tollplanen. Fylkeskommunen viser til forslaget til kulturmiljøfredning av Ny-Hellesund og skriver at tollstasjonen blir berørt av to fredningsprosesser og oppfordrer Riksantikvaren til å trekke Ny-Hellesund fra landsverneplanen og fra kulturmiljøfredningen (kulturminnelovens § 20) og i stedet gjennomføre vern av eiendommen med hjemmel i kulturminnelovens § 15.

Toll- og avgiftsetaten er enig i at eiendommen fredes.

Finansdepartementet mener det er uheldig at man må forholde seg til to fredningsinstanser (Fylkeskommunen og Riksantikvaren) når det gjelder den pågående kulturmiljøfredningen på Ny-Hellesund og Ny-Hellesund tidligere tollstasjon. Finansdepartementet skriver videre at fylkeskommunen ikke har, slik Riksantikvaren opplyser tidligere, sendt brev til Toll- og avgiftsetaten eller Finansdepartementet om kulturmiljøfredningen. Finansdepartementet skriver videre at høringsprosessene bør samordnes slik at Toll- og avgiftsetaten og Finansdepartementet kan forholde seg til én høringsinstans.

Riksantikvarens kommentar: Vest-Agder fylkeskommune har iverksatt kulturmiljøfredning av Ny-Hellesund. Riksantikvaren har forståelse for at det kan framstå uhensiktsmessig at en eiendom omfattes av flere typer vern. Derfor tas hovedbygningen, uthus og brygge ut av kulturmiljøfredningen og fredes etter § 22a i denne forskrift. Riksantikvaren vil fortsatt være dispensasjonsmyndighet for Ny-Hellesund tidligere tollstasjon. Riksantikvaren viser ellers til Vest-Agder fylkeskommunes prosess med kulturmiljøfredningen. Riksantikvaren anbefaler at Finansdepartementet tar kontakt med Vest-Agder fylkeskommune for ytterligere opplysninger om utomhusområdet på eiendommen som vil bli berørt av kulturmiljøfredningen av Ny-Hellesund.

Vauldalen tidligere tollstasjon, Røros kommune (vedlegg nr. 12)

Sør-Trøndelag fylkeskommune stiller spørsmål om hvorvidt ikke også interiører for Vauldalen tidligere tollstasjon også bør innlemmes i fredningsomfanget. De begrunner dette med at det er intakt romstruktur og interiørene er like godt bevart som eksteriøret.

Riksantikvarens kommentar: Bakgrunnen for å ikke ta med interiørene er de store endringene og tilføyelser av materialer på interiøret. Det er imidlertid gjort endringer og tilføyelser av materialer både interiørt og eksteriørt. Av den grunn ble Vauldalen i landsverneplanarbeidet vurdert i verneklasse 2. Etter en helhetlig vurdering av Tollvesenets etatshistorie ble Vauldalen flyttet til verneklasse 1. Tollvesenet har få fredete tollstasjoner i innlandet, og den geografiske plasseringen gjør at denne, i tillegg til å utgjøre en særegen del av etatens kulturhistorie, er helt unik i nasjonal sammenheng. Riksantikvaren vil imidlertid understreke at interiørene er verneverdige og har derfor satt dem i verneklasse 2.

Toll- og avgiftsetaten har ingen innvendinger mot at Vauldalen tidligere tollstasjon oppjusteres til verneklasse 1 for hovedbygningens eksteriører.

7. Forhold knyttet til naturmangfoldloven

Prinsippene i lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) §§ 8-12 skal legges til grunn ved offentlig myndighetsutøvelse som berører naturmangfoldet.

Riksantikvaren har gjort søk i Artsdatabankens Artskart og Naturbasen til Direktoratet for Naturforvaltning for å fremskaffe nødvendig kunnskap for beslutningsgrunnlaget. Det er foretatt søk på hver eiendom som er berørt av SKE-forskriften kapittel 12.

Riksantikvarens sammenstilling av funn som er registrert i Artskart eller Naturbasen ble lagt ved høringsbrevet av 3. mars 2014 til uttalelse. Det kom ikke inn merknader til dette eller informasjon om andre kjente funn til høringen.

Etter vurdering av fredningsforslagets konsekvenser for naturmangfoldet i tråd med bestemmelsene i naturmangfoldloven kan ikke Riksantikvaren se at fredningen vil påvirke naturmangfoldet i negativ retning på noen av eiendommene.

8. Følger av fredningen

Forskriften har bestemmelser som skal bidra til å sikre formålet med fredningen. Bestemmelsene for sektorens fredete byggverk og anlegg vil fremkomme av forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer kap. 1. Kulturminnelovens bestemmelser gjelder utfyllende i tillegg til forskriftens spesielle bestemmelser.

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse til å sette i gang alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold. Generelt må ingen rive, skade, bygge om eller flytte, skifte ut bygningselementer eller materialer, forandre overflater eller foreta andre endringer som går lenger enn vanlig vedlikehold. Med vanlig vedlikehold menes å ta vare på og reparere de eksisterende bygningselementer og detaljer som dører, vinduer, listverk, gerikter og overflatebehandlingen.

Det er eier som har ansvar for det løpende vedlikeholdet av fredete byggverk og anlegg. Det grunnleggende prinsippet for vedlikehold av fredete byggverk er å bevare mest mulig av de opprinnelige eller eldre elementene. Vedlikehold av fredete byggverk og anlegg skal så langt som mulig skje i samsvar med opprinnelig utførelse, teknikk og materialbruk og for øvrig i samsvar med fredningsbestemmelsene.

Tiltak ut over vanlig vedlikehold på fredete byggverk og anlegg krever tillatelse etter forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer kap. 1, § 1-4 jf. kulturminnelovens § 15a. Dette gjelder også for fast inventar i de byggverk og anlegg der interiøret omfattes av fredningen, større løst inventar som omfattes, samt for park- og grøntanlegg med tilhørende elementer som inngår i fredningen.

I henhold til forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer kap. 1, § 1-4 jf. kulturminneloven § 15a kan Riksantikvaren eller den Riksantikvaren gir myndighet (forvaltningsmyndigheten) - i særlige tilfeller gjøre unntak fra fredningen og fredningsbestemmelsene for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i kulturminnet (dispensasjon). Dersom et fredet byggverk går ut av statlig eie er det fylkeskommunen eller Sametinget som er dispensasjonsmyndighet. Det følger av ansvarsforskriften § 12 nr. 2. Søknad om tillatelse sendes dispensasjonsmyndigheten som avgjør om tiltaket kan iverksettes eller ikke. Oppstår det tvil om hva som kan anses som vanlig vedlikehold, skal dispensasjonsmyndigheten likeledes kontaktes.

9. Økonomiske og administrative konsekvenser

I henhold til utredningsinstruksen fastsatt ved kgl.res. 18. februar 2000 og revidert ved kgl.res. 24. juni 2005 skal økonomiske og administrative konsekvenser av fredningen utredes.

I samsvar med kravene i forvaltningsloven er følgene av fredningen godt opplyst, både gjennom det arbeidet sektorene har gjort i prosessen med utvelgelsen av de objekter som skal fredes, og gjennom høringen. Ved at eierne ved fagdepartementene med underliggende virksomheter selv har deltatt i denne prosessen, har de underveis også vurdert konsekvensene ved ulike former for vern, i dette tilfelle fredning.

I samråd med sektorene har Riksantikvaren lagt vekt på å komme frem til forslag som ivaretar de nasjonale verdiene av statens eiendommer, og som samtidig legger til rette for utnyttelse av eiendommene. Fredningen griper ikke inn i eksisterende bruk.

Vi vil også påpeke at staten allerede i dag har et ansvar for å ivareta og sikre sine eiendommer og de verdier disse representerer. Fornyings- og administrasjons-departementets sin rettleiding «Forvaltning av statens kulturhistoriske egedommar – Overordna føresegner gitt i kongeleg resolusjon, med utfyllande rettleiing» er de økonomiske konsekvensene ved bl.a. fredning vurdert. I kapittel 1.4 «Finansiering» fremgår det at det er innført husleiesystem i store deler av statlig sektor. Det heter i kapittel 1.4:

«[...]at ved balanseføring og verdisetjing av kulturhistoriske egedommar i statens eigne husleigesystem, bør det opnast for at det kan takast omsyn til at husleige pr. arbeidsplass skal vere tilnærma lik det som er tilfellet i meir moderne bygg til same formål. Dette for å korrigere for lågare arealeffektivitet og høgare vedlikehaldskostnader i mange kulturhistoriske bygningar. Formålet er at leigetakarane ikkje skal lide økonomisk for at dei held til i eit kulturhistorisk bygg, og at staten legg til rette for aktiv bruk av desse egedommane. Det er det beste vernet. Løyvingar til forvaltning, drift og vedlikehald av dei kulturhistoriske egedommane som ikkje har brukarar/leigetakarar, eller av andre årsaker ikkje vert innlemma i ei husleigeordning, bør i størst mogleg grad synleggjerast i statsbudsjettet under det departementet som er ansvarleg for egedommen. Dermed får løyvande styresmakt betre oversikt over kva egedommar dette dreier seg om, og ein sterkare og meir direkte innverknad på løyvingane til viktige kulturhistoriske egedommar i statens eige. Elles kan midlane som vert avsette til dette formålet vere vanskelege å identifisere i statsbudsjettet.»

En fredning vil i de tilfeller det ved dispensasjon settes vilkår som fordyrer arbeidet innebære økte kostnader for eier. Dette forutsettes håndtert gjennom statens eget budsjett (husleiesystem) og innenfor de til enhver tid gjeldende budsjetter.

Forvaltningsansvaret når det gjelder dispensasjonsmyndigheten ligger hos Riksantikvaren eller den Riksantikvaren gir myndighet. Ressursbehovet vil avhenge av omfanget av dispensasjonsbehandlinger. Riksantikvaren vil håndtere arbeidet med forskriften og kapittel 12 flg. innenfor de til enhver tid tilgjengelige ressurser.

10. Forvaltningsplan

Det skal utarbeides forvaltningsplan for byggverk og utomhusområder som fredes etter denne forskrift, jf. SKE-forskriften § 1-5. Forvaltningsplanene skal forelegges Riksantikvaren. Riksantikvaren ønsker en god dialog om de fredete eiendommene. Det er vesentlig at kulturminnemyndigheten kontaktes tidlig i prosessen ved planlegging av tiltak. Tidlig avklaring av tiltak vil avhjelpe saksmengden vesentlig. Det skal utarbeides forvaltningsplaner for alle objekter, og der vil kulturminneverdiene bli beskrevet og tydeliggjort slik at den videre forvaltning blir lettere og mer forutsigbar.

Riksantikvaren er positiv til videre prosess vedrørende arbeidet med forvaltningsplaner, og ser meget positivt på det samarbeidet som i dag foreligger mellom Riksantikvaren og Toll- og avgiftsetaten.

Frist for forvaltningsplan er gitt i SKE-forskriften § 12-2.

11. Vedtakelse, kunngjøring, tinglysing og salg

Kapittel 12 fredete eiendommer i Toll- og avgiftsdirektoratets landsverneplan er ved vedtakelsen gjort til en del av forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer av 9. november 2011 nr. 1088 ved en endringsforskrift.

Forskriften kunngjøres i Norsk Lovtidend avd. I.

For de eiendommene med private grunneiere vil Riksantikvaren tinglyse fredningen på eiendommen.

Vedtak om fredning ved forskrift er ikke et enkeltvedtak etter forvaltningsloven og kan ikke påklages.

Ved salg av fredete objekter ut av statlig eie, vil henvisning til forskriften og dato for kunngjøringen i Norsk Lovtidend bli tinglyst som en heftelse på eiendommen.

Orientering om avhending, kopi av skjøte og opplysning om navn og adresse til nye eiere må sendes til Riksantikvaren umiddelbart etter at salg er gjennomført.

Vennlig hilsen

Jørn Holme
riksantikvar

Hanna Geiran
avdelingsdirektør

Vedlegg:

- Forskrift 9. november 2011 nr. 1088 om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer:
 - Kapittel 1. Generelle bestemmelser
 - Kapittel 12. Fredete eiendommer i Toll- og avgiftsetatens landsverneplan

Elektroniske vedlegg (ikke vedlagt):

- Vedlegg til SKE-forskriften kapittel 12 (nr. 1-12).
(tilgjengelige på www.riksantikvaren.no)